

Posudek bakalářské práce Simony Raševové

Název práce:

Režimy pravdy a produkcia subjektivity v genealogii moderného subjektu

Předložená práce formuluje a následně komentuje problém dvou na první pohled velmi rozdílných přístupů subjektu, s nimiž se setkáváme v díle Michela Foucaulta: „Na jedné straně je subjekt uchopený jen jako produkt mocenských vztahů, které stanovují podmínky možnosti pro konstituci vlastního ja, a na straně druhé je subjekt slobodným *aktérom* praktik, prostřednictvím kterých štylizuje svoju existenciu“ (str. 7). Tuto dualitu práce zkoumá skrze texty datované od Foucaultova nástupu na Collège de France až po *Dějiny sexuality*, přičemž autorku zajímá (zprvu předpokládaná, poté objasňovaná) komplementarita obou hledisek. Není tedy překvapivé, že si klade též otázku možné kontinuity Foucaultova díla, v jejíž prospěch argumentuje mimo jiné i skrze polemiku s většinou interpretací, jež kladou důraz na Foucaultovy hojně komentované zlomy. Širší kontext této poslední otázky, která se týká *celého* Foucaultova díla, nejen zkoumaných textů, ponechávám záměrně stranou jako jedno z možných témat diskuse během ústní obhajoby. Prolínání tematických posunů se změnou literárního stylu činí toto téma stejně fascinující jako obtížné – a totéž platí o Foucaultově zpětné konstrukci kontinuity celého jeho díla, kterou cituje jak předložená práce (viz str. 12) tak (s potřebnou opatrností) posudek jejího vedoucího. Zároveň je však zřejmé, že práce hájí ve zvoleném kontextu komplementaritu dvou pohledů na subjekt úspěšně a s řadou důležitých postřehů. Tento úspěch se částečně odvíjí již od dobré identifikace v řadě ohledů ústředního textu, jímž je „Subjekt a moc“, včetně klíčové formulace citované na str. 30-31:

„Existují dva významy slova ‚subjekt‘: být podřízený někomu jinému skrze kontrolu a závislost, a být svázán se svou vlastní identitou prostřednictvím vědomí nebo sebepoznání. Oba významy jsou formou moci, jež dobývá a podřizuje“ (str. 202 českého překladu).

V postupu předložené práce je přitom tento text potvrzením duality, jejíž dřívější byt' lexikálně odlišný popis najdeme v přednášce z 30. ledna 1980 (citované na str. 24). Již v ní se totiž propojují, jako dvě strany jedné mocensko-epistemické mince, (1) začlenění do vztahů moci a (2) z těchto vztahů neodvoditelná výpověď vyjevující či dosvědčující pravdu (jinými slovy neviditelná struktura moci a zjevné divadlo pravdy, které ji prostupuje). Oba tyto texty jsou natolik explicitní, že samy potvrzují autorčinu pozici, pokud jde o texty z let (zhruba) 1980 až 1984. A stejně jasná je pak volba *Řádu diskursu* jako časového bodu, k němuž se autorka z hlediska obou citovaných textů ohlíží. Co je možná méně jasné – nemyslím v předložené práci, ale u samotného Foucaulta –, je postavení *Řádu diskursu* jako textu, v němž Foucault jednak reinterpretuje své dosavadní dílo (v návaznosti na *Archeologii vědí*, ale i v kontrastu s ní), jednak předjímá své další působení, které však na *Řád diskursu* nenavazuje nijak přímo a jasně. Vzhledem k tomu, že i sama autorka konstatuje na str. 16 nejasnost konkrétních podob této návaznosti (kromě zřejmé obecné linie týkající se pravdy, nepravdy a moci, jež provádí – ve společnosti či jednotlivci – jejich oddělení), mohlo by jít o další otázku vhodnou k ústní diskusi.

Takových otázek nabízí práce dlouhou řadu, včetně těch, které souvisejí s výborně analyzovaným Foucaultovým pojetím moci. Totéž platí o opakovaně se vracejícím motivu rostoucího důrazu na konfesijní praxe, kterou se autorka rozhodla „uchopit' ako priesečník medzi mocenskými technológiami a technológiami seba samotného“ (str. 40). Tato volba je bezpochyby šťastná, mimo jiné i proto, že právě toto téma se ve Foucaultově díle objevuje ve zkoumání textů z naprosto odlišných, vzájemně vzdálených období, od řecko-římského a následně raně křesťanského zkoumání sebe sama až po včlenění konfesijních prvků do

moderního aparátu některých vědeckých disciplín včetně medicíny. Autorka navíc uvažuje i o tom, z čehož snad mohl pramenit Foucaultův pozdní obrat ke studiu a exegezi antických textů: „Foucaultovi antický přístup k etice imponoval aspoň do tej miery, že v nej nachádzal odlišné modality vzťahov subjektivity a pravdy, ktoré by mohli slúžiť ako určité ohniská rezistencie voči prevládajúcemu režimu pravdy konfesijných vied“ (s. 44).

Jakkoli jde o návrh spekulativní, zní současně natolik přirozeně, že jistě zasluhuje další promyšlení (z dosavadních příspěvků na toto téma viz alespoň Simon Goldhill, *Foucault's Virginité*, 1995, jenž rozšiřuje obor zkoumané antické literatury, a Wolfgang Detlev, *Foucault and Classical Antiquity*, 2005, jenž se vrací až k Foucaultovu čtení Platóna). Můj poslední návrh na možné téma diskusí při obhajobě se ovšem týká jiné stránky předloženého výkladu Foucaultovy reinterpretace konfesijní praxe – jde konkrétně o vztah mezi touto reinterpretací prováděnou na antických textech různé povahy a motivem estetiky existence (viz str. 42-44). Nemám přitom pochyby o autorčinu propojení estetiky existence s antickým ideálem asketické proměny vlastního života – zajímalo by mě však, zda zde sám Foucault netáhne (alespoň chvílemi) k až nečekaně monolitnímu obrazu předkřesťanské filosofické askeze.

Celkové hodnocení předložené práce je snadné: práce prokazuje skutečnou znalost zkoumaného materiálu, jenž je velmi dobře a přehledně uspořádán. Jistě přesahuje nároky standardně kladené na práci bakalářskou. Pro ji doporučuji k ústní obhajobě s navrženým hodnocením „výborně“.

V Praze, 27. 8. 2018

Karel Thein